

1-TOM, 12-SON
FONOLOGIYA VA UNING TURLARI
Nasimova Sohiba Yaxyayevna

Samarqand davlat tibbiyot universiteti Tillar kafedrasi stajyor-assistenti

Annotatsiya: Bu maqolada fonologiya va uning mohiyati, nazariyasi haqida batafsil yoritilgan. Bu maqolani o'qib tilni o'rganganingizda, tilingizda qaysi nutq tovushlari borligini va ular qanday qilib odatiy qoidalarga muvofiqligini bilib olasiz.

Kalit so'zlar: fonologiya, fonema, allofonlar, til, nutq tovushlari, fonetika, nazariya, mohiyat

Abstract: In this article, the phonology is explained in detail about its essence and theory. By reading this article, you will learn which speech sounds are present in your language and how they follow typical rules in your language.

Key words: phonology, phoneme, allophones, language, speech sounds, phonetics, theory, essence

Fonologiya, mohiyatan, tildagi nutq tovushlari tizimi va qoliplarining tavsifidir. U har bir tilda so'zlashuvchi o'sha tilning tovush naqshlari haqida ongsiz ravishda bilishi nazariyasiga asoslanadi. Tilni o'rganganingizda, tilingizda qaysi nutq tovushlari borligini va ular qanday qilib odatiy qoidalarga muvofiqligini bilib olasiz.

Fonetika nutq tovushlarini tavsiflash vositalarini taqdim etadi. Fonologiya nutq tovushlarining inson tilida tizim va qoliplarni hosil qilish usullarini o'rganadi.

Fonologik bilim ma'ruzachiga ma'noli so'zlarni tashkil etuvchi tovushlarni chiqarishga, xorijiy "talaffuz" ni tan olishga, yangi so'zlarni yaratishga, tegishli kontekstda "aspiratsiyalangan" va "asosiy" ovozsiz to'xtashlarni yaratishga, nima bor yoki yo'qligini bilishga imkon beradi. birovning tilida tovush.

Ushbu nazariy maqom tufayli fonologiya nutq tovushlarining haqiqiy jismoniy artikulyatsiyasi bilan emas, balki tildagi tovushlarning mavhum yoki aqliy tomoni bilan shug'ullanadi.

Shunday qilib, tar, star va writer so'zlaridagi [t] tovushini "bir xil" deb hisoblaganimizda, aslida ingliz tili fonologiyasida ular bir xil tarzda ifodalanishini nazarda tutamiz. Haqiqiy nutqda bu [t] tovushlari juda farq qiladi.

Tar, car far va bar so'zlari ma'no jihatidan farq qiladi, biz fonologiya tildagi mavhum tovushlar to'plami bilan bog'liqligini ko'rishimiz mumkin, bu bizga aytayotgan va eshitadigan haqiqiy jismoniy tovushlardagi ma'noni ajratish imkonini beradi.

Tildagi tovushlarni farqlovchi ma'nolarning har biri fonema deb ta'riflanadi.

/t/ fonemasi tovush turi sifatida tavsiflanadi, ulardan (t) ning barcha turli og'zaki versiyalari tokenlardir. E'tibor bering, chiziq belgilari har bir fonetik yoki jismoniy

1-TOM, 12-SON

ishlab chiqarilgan segment uchun ishlatiladigan [t] dagi kabi kvadrat qavslardan farqli o'laroq, fonema, /t/, mavhum segmentni ko'rsatish uchun ishlatiladi.

Tildagi fonematik farqlarni juftliklar va so'zlar to'plami orqali tekshirish mumkin. Agar pat va bat kabi ikkita so'z bir xil fonemadagi qarama-qarshilikdan tashqari bir xil holatda bo'lsa, ikkita so'z minimal juftlik sifatida tavsiflanadi.

FONEMALAR VA ALLOFONLAR

Qachonki, so'zlar guruhini har bir fonemani o'zgartirish orqali (har doim bir xil holatda) boshqalardan farqlash mumkin bo'lsa, unda biz minimal to'plamga ega bo'lamiz. Shunday qilib, ingliz tilining unli fonemalariga asoslangan minimal to'plamlar feat, fit, fat, fate, fight, foot, undosh tovushlarga asoslangan esa big, pig, rig, fig, dig, wig bo'lishi mumkin. Fonema mavhum birlik yoki tovush turi ("ongda") bo'lsada, haqiqiy nutqda ("og'izda") muntazam ravishda ishlab chiqarilgan bu tovush turining ko'plab turli xil versiyalari mavjud. Biz bu turli versiyalarni fonemalar sifatida tasvirlashimiz mumkin. Fonemalar fonetik birliklar bo'lib, kvadrat qavs ichida ko'rsatiladi. Bizda bitta fonemaning versiyalari bo'lgan telefonlar to'plami bo'lsa, biz ularni o'sha fonemaning allofonlari deb ataymiz.

Masalan, tar so'zidagi [t] tovushi odatda "star" so'zining [t] tovushiga qaraganda kuchliroq havo puflash bilan talaffuz qilinadi. Agar siz tar, "star" deganda qo'lingizning orqa qismini og'zingiz oldiga qo'ysangiz, tarning boshlang'ich holatida [t] tovushiga hamroh bo'lgan intilish (havo puflash) haqida ba'zi jismoniy dalillarga ega bo'lishingiz kerak. (lekin yulduzda emas). Ushbu aspiratsiya qilingan versiya aniqroq [tʰ] sifatida ifodalanadi.

Fonemalar va allofonlar o'rtasidagi hal qiluvchi farq shundan iboratki, bir fonemani boshqasiga almashtirish natijasida boshqa ma'noli so'z (shuningdek, talaffuzi ham boshqacha) paydo bo'ladi. Ammo allofonlarni almashtirish faqat bir xil so'zning boshqacha (va ehtimol g'alati) talaffuziga olib keladi.

Yana bir qisqa misol keltiraylik. Ingliz tilida seed va seen kabi so'zlarda /i/ tovushining talaffuzida farq bor. Ikkinchi so'zda [n] burun undoshining ta'siri [i] tovushini burunli qiladi. Bu nasalizatsiya tor fonetik transkripsiyada [i] belgisi ustida "tilda" deb ataladigan diakritik [~] bilan ifodalanishi mumkin. Shunday qilib, ingliz tilida bitta fonemani amalga oshirish uchun kamida ikkita fonema, [i] va [i] (tovushni burun orqali talaffuz qilmoq) ishlatiladi. Ular ingliz tilidagi /i/ ning allofonlari.

ALLOFONLAR

1. Erkin o'zgaruvchanlik

1-TOM, 12-SON

Bir tovush segmentining boshqasiga almashtirilishi ma'no farqiga olib kelsa, bu ikki tovushning ikki xil fonemani ifodalashiga etarli dalildir. E'tibor bering, ikki xil shakl bir xil ma'noga ega bo'lishi mumkin. Ba'zi ma'ruzachilar "economic" so'zini e deb talaffuz qiladilar. Bu ikki shakl minimal juftlik emas, chunki I ning e va aksincha almashtirilishi ma'noni o'zgartirmaydi. Iqtisodiyotning turli talaffuzlari erkin o'zgarishlardir. Bir ma'no ikki xil fonematik shakl bilan ifodalanadi.

2. To'ldiruvchi taqsimot

Ikki yoki undan ortiq tovushlar hech qachon bir xil holatda yoki bir xil fonemik kontekstda kelmasa, ular to'ldiruvchi taqsimotda deyiladi. Ingliz tilida har bir unli fonemada ham og'zaki, ham burunli allofon mavjud. Allofonni tanlash tasodifiy emas. Bu qoida boshqariladi. Og'zaki va burunli unilarning paydo bo'lishini belgilaydigan umumiy tamoyil mavjud. Hech kim qoidalarni aniq o'rgatmaydi. Siz unli fonemalarning burun tovushlaridan oldin paydo bo'lganda avtomatik ravishda burunli allofonlarni hosil qilasiz. (munchoq va loviya).

References:

1. Yorova, S. A. Y. O. R. A., & Nasimova, S. O. H. I. B. A. (2019). The ways of teaching languages at medical institutions.
2. Yorova, S., & Nasimova, S. ELECTRONIC COLLECTED MATERIALS OF XI JUNIOR RESEARCHERS' CONFERENCE 2019 Linguistics, literature, philology 7 UDC 372.881 THE WAYS OF TEACHING LANGUAGES AT MEDICAL INSTITUTIONS Samarkand State Medical Institute.
3. Yaxyaevna, N. S. (2023). ANALYZING DIALECTS AND WRITTEN DOCUMENTS IN MIDDLE ENGLISH PERIOD. *Journal of Universal Science Research*, 1(6), 458-463.
4. Nasimova, S. (2023). PSYCHOLOGICAL ASPECTS OF LEARNING FOREIGN LANGUAGE AS THE SECOND LANGUAGE. *International Bulletin of Applied Science and Technology*, 3(11), 203-207.
5. Саматова, Г. Н., & Насимова, С. (2016). Прагматический подход к преподаванию на английском языке. *Научный альманах*, (6-1), 605-607.
6. Parvina, O. (2023). Theoretical and Methodological Foundations for the Formation of Communicative Competence of Medical Students. *American Journal of Language, Literacy and Learning in STEM Education*, 1(3), 1-3.
7. Parvina, O. (2023). TYPES OF TEXTBOOKS AND THEIR EVALUATION. *Journal of new century innovations*, 22(4), 50-54.

1-TOM, 12-SON

8. Shodikulova, A. Z. (2021, December). The theory of an integrative approach to the analysis of the phenomenon of metonymy. In *Archive of Conferences* (pp. 56-57).
9. Shamsiyev, K., Olimzoda, P., Saidova, K., & Ibragimova, D. (2023, February). APPROACHES TO TEACHING ACADEMIC WRITING. In *Международная конференция академических наук* (Vol. 2, No. 2, pp. 31-34).
10. Shodikulova, A. Z. (2022). The analysis of the phenomenon of metonymy. *Science and Education*, 3(12), 1136-1140.
11. Zikiryayevna, S. A. (2023). JAHON ADABIYOTI NAMOYONDASI JEYMS JOYS HIKOYALARI. "XXI ASRDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALAR, FAN VA TA'LIM TARAQQIYOTIDAGI DOLZARB MUAMMOLAR" nomli respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi, 1(10), 123-125.
12. Anatolevna, F. M., & Zikiryayevna, S. A. (2023). DEONTOLOGICAL SIGNIFICANCE OF WINGED SAYINGS IN MEDICINE. *Ethiopian International Journal of Multidisciplinary Research*, 10(10), 124-125.
13. Шодикүлова, А. З. (2023). ГИПОНИМЛАР ҚЎЛЛАНИШИДА КОГЕЗИЯНИНГ НАМОЁН БЎЛИШИ. "XXI ASRDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALAR, FAN VA TA'LIM TARAQQIYOTIDAGI DOLZARB MUAMMOLAR" nomli respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi, 1(11), 111-117.
14. Shodikulova, A. (2023). COHESIONS FORMED BY MEANS OF HYPONYMS. *Евразийский журнал социальных наук, философии и культуры*, 3(9), 40-43.
15. Zikiryayevna, S. A. (2022). DISCURSIVE ANALYSIS OF DERIVED METONYMIE. *Journal of Positive School Psychology*, 1588-1592.
16. Ilhomovna, I. S., & Zikiryayevna, S. A. (2023). LEARNING ENGLISH LANGUAGE AS A SECOND LANGUAGE. *Yangi O'zbekistonda Tabiiy va Ijtimoiy-gumanitar fanlar respublika ilmiy amaliy konferensiyasi*, 1(7), 37-43.
17. Шодикүлова, А. З. Asian journal of multidimensional research. *India (AJMRI) Vol, 9*, 151-152.
18. METONYMY, O. a teacher of department of languages, Medicine and Education faculty Samarkand State Medical Institute. *SCIENTIFIC REPORTS OF BUKHARA STATE UNIVERSITY*, 136(17), 49-52.
19. Shodikulova, A. Z. (2021). Methodology For Using Computer Training Programs In English Lessons. *Turkish Journal of Computer and Mathematics Education (TURCOMAT)*, 12(13), 3358-3367.

1-TOM, 12-SON

20. Parvina, O. (2023). TYPES OF TEXTBOOKS AND THEIR EVALUATION. *Journal of new century innovations*, 22(4), 50-54.
21. Saidova, K., Ibragimova, D., Olimzoda, P., & Shamsiyev, K. (2023). INFLUENCE OF USING GAMES ON ENGLISH LESSONS. *Theoretical aspects in the formation of pedagogical sciences*, 2(4), 54-58.
22. Zikiryaevna, S. A. (2022). Cognitive Interpretation Of The Phenomenon Of Metonymy. *Eurasian Medical Research Periodical*, 5, 102-104.
23. Shodikulova, A. Z. (2021). COGNITIVE INTERPRETATION OF THE PHENOMENON OF METONYMY. *Scientific reports of Bukhara State University*, 5(1), 136-146.
24. Ilhomovna, I. S., & Zikiryayevna, S. A. (2023). LEARNING ENGLISH LANGUAGE AS A SECOND LANGUAGE. *Yangi O'zbekistonda Tabiiy va Ijtimoiy-gumanitar fanlar respublika ilmiy amaliy konferensiyasi*, 1(7), 37-43.
25. Bektoshevna, E. D., & Salimovich, S. B. (2023). LATIN AND GREC TERMINOLOGY IN THE PROCESS OF STUDY OF OPERATIVE SURGERY. *Yangi O'zbekistonda Tabiiy va Ijtimoiy-gumanitar fanlar respublika ilmiy amaliy konferensiyasi*, 1(6), 66-72.
26. Salimovich, S. B. (2023). ESSENTIAL COMMENTS ON THE CHARACTERISTICS DUE TO THE ORIGIN OF CLINICAL TERMS AND FEATURES OF CLINICAL TERMINOLOGY. *Research Focus International Scientific Journal*, 2(6), 144-148.
27. Salimovich, S. B. (2023). TRANSLATION OF CLINICAL TERMS IN LATIN AND BASIC MEDICAL TERMINOLOGY CLASSES. *Multidisciplinary Journal of Science and Technology*, 3(3), 100-103.
28. Abdusalimov, S. R. (2023). Ingliz tilida sifat so'z turkumining ishlatilishi. *Science and Education*, 4(2), 1626-1629.
29. Rustamovich, S. A. (2022). WAYS TO IMPROVE STUDENTS'ENGLISH SPEAKING SKILLS IN ENGLISH CLASSES. *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, 10(2), 352-353.
30. Абдусаломов, С. Р. (2023). ЖИЗНИ И ТВОРЧЕСТВА ТОНИ МОПРИСОНА. *Journal of Universal Science Research*, 1(6), 449-453.
31. Rustamovich, S. A. (2022, April). USING NEW INNOVATIVE TECHNOLOGIES TO IMPROVE STUDENTS'INTEREST IN PHYSICS LESSONS. In *E Conference Zone* (pp. 225-226).

